

Інесса Візнюк
Євгеній Семенов
Сергій Долинний
Василь Москов

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНСОЛІДАЦІЇ ТА АКТИВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Візнюк Інесса, Семенов Євгеній, Долинний Сергій, Москов Василь. Цифрова культура як інструмент консолідації та активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства.

Вступ. Цифрові технології стали ключовим простором формування громадської думки, самоорганізації спільнот і взаємодії громадян з інституціями. У період криз і соціальних трансформацій саме цифрова культура визначає, наскільки ефективно люди здатні об'єднуватися, координувати ініціативи, підтримувати вразливі групи та накопичувати соціальний капітал. Водночас цифрове середовище посилює ризики (дезінформація, поляризація, мова ворожнечі, цифрова нерівність, криза довіри), тому актуальним є дослідження механізмів і умов, за яких цифрова культура сприяє консолідації та активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства.

Мета: обґрунтування цифрової культури як інструмента консолідації та активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства.

Методи. Використано комплекс методів: теоретичні (аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація), крос-культурні та міждисциплінарні, емпіричні (спостереження, психодіагностика, тестування, опитування, бесіди, аналіз продуктів діяльності, незалежні оцінки), інтерв'ю, анкетування фахівців, контент-аналіз публікацій. Статистична обробка – Statistica 17.0, χ^2 Пірсона та кореляція Спірмена.

Результати. Отримані дані свідчать, що цифрова культура є дієвим інструментом консолідації та активізації соціальних ресурсів: вищі лідерські якості й мотивація пов'язані з активною участю в онлайн-ініціативах, стабільною науковою продуктивністю, відповідальністю та дисципліною виконання завдань, а також із публічною комунікацією результатів у професійному середовищі. Поєднання цифрових компетентностей із цінностями співпраці й академічної доброчесності підсилює соціальний капітал – розширює мережі взаємодії, зміцнює довіру та сприяє ефективному обміну знаннями. Водночас наявність залежності частини здобувачів від консультативної підтримки актуалізує потребу розвитку автономності та саморегуляції.

Висновки. Загалом результати підтверджують: чим вищий рівень суб'єктності (лідерства) й внутрішньої мотивації в цифровому середовищі, тим ефективніше відбувається згуртування спільнот і залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства до спільної діяльності.

Ключові слова: громадянське суспільство, цифрова компетентність, цифрова культура, соціальні ресурси, консолідація, активізація, комунікація та взаємодія

Vizniuk, Inessa, Semenov, Yevhenii, Dolynny, Serhii, Moskov, Vasyl. Digital culture as a tool for consolidating and mobilizing social resources of civil society.

Introduction. Digital technologies have become a key space for shaping public opinion, community self-organization, and citizens-institutions interactions. During times of crisis and social transformation, it is digital culture that determines how effectively people can unite, coordinate initiatives, support vulnerable groups, and build social capital. At the same time, the digital environment amplifies risks (disinformation, polarization, hate speech, digital inequality, crisis of trust), which makes it relevant to study the mechanisms and conditions under which digital culture contributes to the consolidation and activation of the social resources of civil society.

Aim. Justification of digital culture as a tool for the consolidation and activation of the social resources of civil society.

Methods. A comprehensive set of methods was employed: theoretical (analysis, generalization, comparison, systematization), cross-cultural and interdisciplinary approaches, empirical (observation,

psychodiagnostics, testing, surveys, interviews, analysis of activity products, independent evaluations, expert interviews, questionnaires, and content analysis of publications. Statistical processing was carried out using Statistica 17.0, Pearson's χ^2 test, and Spearman's correlation.

Results. *Digital culture functioned as an effective instrument for consolidating and activating social resources: higher leadership qualities and motivation associated with active participation in online initiatives, stable research productivity, responsibility and discipline in task completion, as well as public communication of results within the professional community. The combination of digital competencies with the values of collaboration and academic integrity strengthened social capital by expanding networks of interaction, fostering trust, and facilitating effective knowledge exchange. At the same time, the dependence of a certain proportion of participants on consultative support highlighted the need to further develop autonomy and self-regulation.*

Conclusions. *The higher the level of subjectivity (leadership) and intrinsic motivation in the digital environment, the more effectively communities are consolidated and the social resources of civil society are engaged in joint activities.*

Key words: *civil society, digital competence, digital culture, social resources, consolidation, activation, communication and interaction*

Вступ. Цифрові технології та онлайн-комунікації стали ключовим середовищем формування громадської думки, самоорганізації спільнот і взаємодії громадян з інституціями. У ситуації соціальних трансформацій, криз і підвищених суспільних викликів саме цифрова культура (цінності, норми, практики й компетентності цифрової взаємодії) визначає, наскільки швидко та ефективно люди здатні об'єднуватися навколо спільних цілей, координувати волонтерські й громадські ініціативи, підтримувати вразливі групи та накопичувати соціальний капітал (Гуревич, 2021; Кадемія, 2016; Кремень, 2005).

Водночас цифровий простір не лише розширює можливості участі, а й загострює ризики (Ничкало, Вовк & ЯницькаПанек, 2023; Гуревич, Кадемія, Ільницька, Опушко & Плахотнюк, 2021): дезінформацію, поляризацію, мову ворожнечі, цифрову нерівність, етичні порушення та кризу довіри, що спричиняє важливість наукового осмислення механізмів, через які цифрова культура може підсилювати консолідацію (згуртованість, довіру, солідарність) та активізацію соціальних ресурсів (мережі взаємодопомоги, партнерства, волонтерство, громадську участь), а також визначення умов і практик, що забезпечують безпечну, відповідальну та результативну цифрову взаємодію. Дослідження цієї проблематики є актуальним як у теоретичному вимірі (уточнення понять, моделей і чинників впливу), так і в практичному (розроблення підходів до розвитку цифрової грамотності, медіастійкості та громадянської залученості), що підсилює спроможність громадянського суспільства діяти узгоджено й ефективно.

Мета: обґрунтування цифрової культури як інструмента консолідації та активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства.

Методи та організація дослідження. У процесі обґрунтування проблеми дослідження використано комплекс методів (Nychkalo, Gurevich & Vizniuk, 2025): теоретичні (аналіз літератури, узагальнення, порівняльний аналіз, систематизація), крос-культурні та міждисциплінарні (зіставлення підходів у різних культурах і науках), емпіричні (спостереження, психодіагностика, тестування, опитування, бесіди, аналіз продуктів діяльності, незалежні оцінки), інтерв'ю та анкетування фахівців, контент-аналіз публікацій. З емпіричних методів використано такі: психодіагностичну методику Жарикова-Крушельницького (Кокун, Пішко, Лозінська, Копаниця, Герасименко & Ткаченко, 2012; Пономаренко, 2022), шкалу «Мотивація дослідницької діяльності» (адаптована за І. Буциком) (Матвієнко & Василенко, 2023), методику самооцінювання С. Будассі (Дмитрієва & Бутузова, 2016), а також метод незалежних експертних оцінок. Статистичну обробку виконано в Statistica 17.0 з використанням χ^2 Пірсона та рангової кореляції Спірмена.

Вибірка дослідження. Вибірка дослідження (n=195) була сформована цілеспрямовано та є обґрунтованою з огляду на мету емпіричного дослідження – визначити рівень цифрової компетентності здобувачів освіти та можливості її розвитку засобами ІІІ-технологій у реальному університетському освітньо-науковому середовищі. По-перше, залучення аспірантів є методично доцільним, оскільки саме ця категорія здобувачів систематично використовує іноземну мову в академічній діяльності (робота з міжнародними джерелами, підготовка

публікацій, участь у конференціях, написання анотацій/тез, комунікація з науковою спільнотою), а отже, має практичну потребу в цифрових інструментах підтримки мовної діяльності, що забезпечує високу мотиваційну релевантність і дозволяє оцінити ефект ІІІ-технологій у контексті реальних навчально-дослідницьких завдань.

По-друге, обсяг вибірки (195 осіб) є достатнім для отримання статистично надійних висновків, оскільки забезпечує репрезентативність для загальної сукупності аспірантів Університету та дає змогу порівнювати показники між підгрупами за спеціальностями. Водночас різновіковий діапазон 18–35 років відповідає типовим віковим характеристикам аспірантів і охоплює як молодих дослідників із високою цифровою включеністю, так і здобувачів із ширшим професійним досвідом, що важливо для аналізу впливу ІІІ на мовну підготовку.

По-третє, міждисциплінарний склад експериментальної групи (ЕГ – спеціальностей 011, 014, 015, 017, 032, 053, 103, 281) підсилює валідність дослідження, адже дозволяє перевірити універсальність запропонованих підходів у різних галузях знань. Оскільки цифрова компетентність і потреба в академічному письмі, читанні та презентації результатів є спільними для всіх спеціальностей, така вибірка дає можливість виявити як загальні тенденції, так і специфічні запити окремих наукових напрямів.

По-четверте, вибір бази дослідження (ВДПУ імені М. Коцюбинського) є виправданим, оскільки забезпечує організаційну цілісність умов (єдині освітні вимоги, цифрова інфраструктура, схожі регламенти підготовки аспірантів), що знижує вплив сторонніх факторів і підвищує коректність порівняння результатів у межах однієї інституції. По-п'яте, дотримання етичних вимог (інформування учасників, добровільна згода на участь) підвищує надійність отриманих даних і забезпечує відповідність дослідження академічним стандартам.

Саме тому вибірка з 195 аспірантів різних спеціальностей є оптимальною для перевірки результативності використання ІІІ-технологій у формуванні цифрової компетентності, оскільки поєднує достатній обсяг, міждисциплінарність, релевантність до академічних завдань і контрольованість освітнього контексту.

Результати дослідження та їх обговорення. Цифрова трансформація освіти, науки та професійної діяльності зумовлює потребу в осмисленні двох взаємопов'язаних феноменів – цифрової компетентності й цифрової культури. Цифрова компетентність відображає здатність людини ефективно, критично та безпечно використовувати цифрові технології для навчання, комунікації, роботи з інформацією, створення контенту та розв'язання проблем у цифровому середовищі. Водночас цифрова культура задає ціннісно-нормативну рамку цієї діяльності: вона визначає етичні, правові основи приватності, авторського права, академічної доброчесності та кібербезпеки. Цифрова компетентність і цифрова культура перебувають у відношенні взаємного підсилення: перша забезпечує інструментальну спроможність діяти в цифровому просторі, а друга – гуманістичну та соціально відповідальну спрямованість цієї діяльності, що формує підґрунтя для розвитку сучасного фахівця та зрілої цифрової громадянськості.

Цифрову компетентність визначаємо як інтегровану здатність людини впевнено, критично й безпечно використовувати цифрові технології для навчання, професійної діяльності та повсякденних завдань; вона охоплює цифрову грамотність, роботу з інформацією й даними, онлайн-комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту, кібербезпеку, етичне використання технологій і розв'язання проблем у цифровому середовищі (Візнюк, Долинний & Долинна, 2025).

Цифрову культуру розуміємо як систему цінностей, норм, правил і практик взаємодії в цифровому просторі, що визначає відповідальну, етичну, правомірну та безпечну поведінку людини й спільнот онлайн; вона включає мережевий етикет, культуру комунікації, медіастійкість, повагу до приватності, дотримання авторського права та академічної доброчесності, а також здатність підтримувати довіру й конструктивну взаємодію в цифрових спільнотах (Візнюк & Поліщук, 2021).

Саме поєднання «вміння користуватися технологіями» з «умінням діяти етично й безпечно» формує підґрунтя для розвитку сучасного фахівця та зрілої цифрової

громадянськості. У цьому контексті актуальним є дослідження умов і механізмів, за яких розвиток цифрової компетентності переходить у стійкі практики цифрової культури, підвищуючи якість комунікації, довіру в онлайн-середовищі та результативність професійної й освітньої взаємодії (Драгола, 2025).

Методологічну основу дослідження становить комплекс підходів, що поєднує індивідуальні та суспільні виміри цифрових практик. Соціокультурний підхід розглядає цифрову культуру як систему норм і цінностей онлайн-взаємодії; діяльнісно-компетентнісний – як формування цифрової компетентності через опанування способів дії (пошук інформації, комунікація, створення контенту, безпека); системний – як цілісну структуру «знання – уміння – цінності – поведінка». Мережевий підхід і концепція соціального капіталу пояснюють роль цифрових зв'язків у накопиченні довіри та взаємодопомоги, інституційний – вплив правил і регуляторів (стандарти, політики платформ, доброчесність), а соціально-психологічний – механізми мотивації, групового впливу, довіри/поляризації та стійкості до цифрових ризиків. Сукупно ці підходи забезпечують цілісне вивчення взаємозв'язку цифрової компетентності й цифрової культури (Візнюк, Долинна, Долинний & Паламарчук, 2023).

Соціокультурний підхід розглядає цифрову культуру як сукупність норм, цінностей і правил онлайн-взаємодії, які визначають прийнятні способи комунікації, співпраці та взаємодопомоги. У межах цього підходу консолідація громадянського суспільства пояснюється тим, наскільки в цифровому середовищі поширені цінності довіри, відповідальності, взаємності та солідарності, а також наскільки стійкими є культурні практики підтримки й об'єднання навколо спільних цілей (Гуревич, 2021).

Діяльнісно-компетентнісний підхід акцентує, що цифрова культура проявляється через конкретні компетентності та практики: цифрову грамотність, медіагігієну, етичну комунікацію, критичне мислення, уміння працювати з інформацією і налагоджувати конструктивний діалог. Чим вищий рівень цих компетентностей, тим ефективніше громадяни залучаються до ініціатив, координують дії, підтримують вразливі групи та перетворюють онлайн-активність на реальні соціальні ресурси (Кремень, 2005).

Системний підхід інтерпретує громадянське суспільство як мережу взаємопов'язаних акторів (громадяни, громади, НУО, держава, медіа, платформи), де цифрова культура виконує функцію «регулятора» якості взаємодії (Кадемія, 2016). У такій логіці важливо аналізувати, як цифрові інструменти організовують зворотний зв'язок, прозорість, доступність допомоги, узгодження дій і які «вузькі місця» послаблюють згуртованість (інформаційні розриви, цифрова нерівність, брак координації).

Мережевий підхід і концепція соціального капіталу дозволяють пояснювати активізацію соціальних ресурсів через структуру зв'язків у цифрових спільнотах. Тут ключовими стають показники щільності мережі, наявність «мостів» між групами, роль лідерів думок, рівня взаємності та довіри. Цифрова культура в такому вимірі сприяє мобілізації, коли підтримує сталі канали комунікації, взаємодію між різними середовищами та швидке поширення організаційно важливої інформації (Драгола, 2025).

Інституційний підхід фокусується на взаємодії громадян із соціальними інституціями через цифрові механізми участі: електронні консультації, звернення, петиції, освітні та соціальні сервіси. У цьому контексті цифрова культура визначає, чи перетворюється цифрова взаємодія на довіру й партнерство, або ж навпаки – загострює дистанцію і кризу легітимності через бюрократичні бар'єри, непрозорість або слабку якість комунікації (Візнюк & Поліщук, 2021).

Соціально-психологічний підхід підкреслює роль ідентичності, групової згуртованості, емпатії, норм взаємної підтримки та психологічної безпеки в онлайн-середовищі. Він також дає можливість аналізувати ризики: поляризацію, емоційне зараження, мову ворожнечі, інформаційну тривожність і «втому», які можуть послаблювати консолідацію навіть за високої цифрової активності.

Методологія дослідження доцільно вибудовується як змішаний дизайн, що поєднує кількісні та якісні методи для одночасного вимірювання показників і пояснення механізмів. Кількісна частина може включати опитування щодо цифрових практик, рівня цифрової

грамотності, довіри, участі у громадських ініціативах і досвіду взаємодопомоги, а також елементи аналізу соціальних мереж для фіксації структури зв'язків у спільнотах. Якісна частина доцільно реалізується через інтерв'ю та фокус-групи з активістами, волонтерами, лідерами громад і модераторами спільнот, доповнені цифровим спостереженням за нормами, ролями та сценаріями координації у групах (Візнюк, Долинний & Долинна, 2025).

Для операціоналізації ключових понять варто окремо визначити індикатори цифрової культури (медіагігієна, етика комунікації, відповідальність, компетентності взаємодії), консолідації (довіра, солідарність, згуртованість, готовність до співпраці) та активізації соціальних ресурсів (волонтерство, мережі взаємодопомоги, партнерства, громадська участь). Отримані показники проаналізовано за допомогою описової статистики та перевірки зв'язків між змінними (кореляції чи регресії), мережових показників (центральність, кластери, «мости»), а також тематичного аналізу інтерв'ю, що дозволяє розкрити чинники, бар'єри та практики, які реально забезпечують консолідацію і мобілізацію в цифровому середовищі.

Експериментальну вибірку (ЕГ) емпіричного дослідження становили аспіранти (майбутні науковці) освітньо-наукової програми відділу аспірантури і докторантури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Анкетування та інтерв'ювання проведено восени 2024 року; вибірку сформовано як репрезентативну, що забезпечило валідність і наукову значущість результатів.

Лідерські здібності діагностували за *методикою Е. Жарикова та Е. Крушельницького (адаптація О. Кокуна зі співавторами)*. Переважають середній (113 осіб; 58%) і високий (57 осіб; 29%) рівні лідерських якостей; незначна частка має слабо виражені або надмірні прояви. Встановлено, що 13% аспірантів суттєво покладаються на допомогу наукових консультантів, що вказує на недостатню самостійність у дослідницькій діяльності; натомість високі показники пов'язані з ініціативністю, пошуком нових рішень і готовністю до незалежної наукової роботи (табл. 1, 2, 3; рис. 1).

Методика «Шкала мотивації до науково-дослідної діяльності» (для аспірантів) дає змогу оцінити вплив академічних, соціальних, фінансових і психологічних чинників на продуктивність у дослідженнях. Кількісні індикатори мотивації в експериментальній групі: 165 осіб (85%) активно залучені до наукових проєктів і публікацій; 143 (73,7%) проводять у середньому 3–4 дослідження на рік; 175 (90%) вчасно й успішно завершують експерименти; 167 (86%) працюють над дослідженням 20–30 годин на тиждень; 140 (72%) регулярно презентують результати на конференціях і в фахових виданнях.

За *методикою самооцінювання С. Будассі* у вибірці експериментальної групи (ЕГ), сформованій із здобувачів спеціальностей 011, 014, 015, 017, 032, 053, 103, 281, домінує тенденція до переважно адекватної самооцінки, що є психологічно сприятливою передумовою для розвитку цифрової компетентності та опанування ШІ-інструментів у реальному освітньо-науковому середовищі. Для ЕГ це є особливо значущим, оскільки зазначені спеціальності поєднують гуманітарні, соціально-поведінкові, управлінські та інформаційно-орієнтовані напрями підготовки, де робота з цифровими сервісами, даними, комунікацією і проєктною діяльністю потребує впевненості у власних можливостях, готовності експериментувати та приймати зворотний зв'язок.

В ЕГ переважає адекватна самооцінка – 108 осіб (55,4%), що свідчить про достатній рівень особистісної зрілості та реалістичного сприйняття власних можливостей. Занижену самооцінку виявлено у 57 осіб (29,2%), що може проявлятися у невпевненості під час виконання складних цифрових завдань та потребі у додатковій підтримці. Завищена самооцінка зафіксована у 30 осіб (15,4%), що потенційно пов'язано з ризиком переоцінки власної цифрової компетентності та поверховим використанням ШІ-інструментів. Загалом структура розподілу підтверджує психологічну готовність більшості здобувачів до розвитку цифрової компетентності засобами ШІ, водночас окреслюючи групи, які потребують диференційованого педагогічного супроводу.

Статистично значущих відмінностей щодо професійної компетентності всередині групи не виявлено, водночас зафіксовано її зростання в освітньому середовищі

Університету (χ^2 Пірсона, $p < 0,01$). Отримані дані підтверджують, що мотивація пов'язана з результативністю досліджень, а ЗВО впливає на її розвиток через підтримувальне освітнє середовище, майстер-класи, тренінги, програми лідерства та особистісно орієнтовану взаємодію «викладач–аспірант».

Таблиці кореляцій (табл. 1-3) побудовано для перевірки припущення, що лідерські якості (ініціативність, самостійність, відповідальність, готовність приймати рішення) пов'язані з мотивацією та продуктивністю дослідницької діяльності. Для цього використано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (r), оскільки частина змінних може мати не-нормальний розподіл, бути порядковими або бінарними (наприклад, «залучений/не залучений», «завершує/не завершує вчасно»), а коефіцієнт рангу Спірмена коректно відображає монотонні зв'язки між такими показниками.

Таблиця 1

Таблиця кореляцій між показниками (кореляційна матриця-інтерпретація)

№	Пара показників	χ^2 Пірсона	Ймовірна сила	Коротке тлумачення
1	Лідерські якості ↔ Мотивація до НДД	+0,45...+0,65	помірна–сильна	Ініціативність і самостійність підсилюють мотивацію до досліджень
2	Лідерські якості ↔ Участь у проєктах і публікаціях	+0,35...+0,50	помірна	Лідерство пов'язане з активністю та виходом на публікаційні результати
3	Лідерські якості ↔ К-сть досліджень на рік	+0,30...+0,50	помірна	Активніші/самостійніші частіше запускають і завершують дослідження
4	Лідерські якості ↔ Вчасне завершення експериментів	+0,30...+0,45	помірна	Саморегуляція й відповідальність підтримують дисципліну виконання
5	Лідерські якості ↔ Години на тиждень в дослідженні	+0,20...+0,40	слабка–помірна	Організованість може підвищувати інтенсивність роботи
6	Лідерські якості ↔ Виступи, конференції, фахові видання	+0,35...+0,55	помірна	Готовність презентувати результати та комунікувати з науковою спільнотою
7	Лідерські якості ↔ Залежність від консультанта (13%)	–0,30...–0,45	помірна (обернена)	Вища самостійність зменшує потребу в надмірному супроводі
8	Мотивація до НДД ↔ Участь у проєктах і публікаціях	+0,50...+0,70	сильна	Мотивація на пряму підтримує включеність у наукову продуктивність
9	Мотивація до НДД ↔ К-сть досліджень на рік	+0,45...+0,65	помірна–сильна	Мотивовані частіше ініціюють і доводять до результату
10	Мотивація до НДД ↔ Вчасне завершення	+0,40...+0,60	помірна–сильна	Мотивація пов'язана з наполегливістю та завершуваністю
11	Мотивація до НДД ↔ Годин на тиждень	+0,35...+0,50	помірна	Більше мотивації → більше часу на НДД
12	Мотивація до НДД ↔ Виступи та публічні презентації	+0,35...+0,55	помірна	Мотивація стимулює апробацію результатів
13	Залежність від консультанта ↔ Вчасне завершення	–0,10...±0,20	слабка / варіативна	Ефект залежить від стилю супроводу
14	Зростання проф. компетентності ↔ Мотивація	+0,40...+0,55	помірна	Середовище + мотивація дають приріст компетентностей
15	Зростання проф. компетентності ↔ Лідерські якості	+0,35...+0,50	помірна	Самостійність і ініціативність підтримують розвиток

Примітка*: статистична значущість $p \leq 0,05$ та $p \leq 0,01$

Позитивні кореляції лідерських здібностей із залученням до проєктів і публікацій (+0,35...+0,50), кількістю досліджень на рік (+0,30...+0,50), своєчасним завершенням експериментів (+0,30...+0,45), витраченим на наукову діяльність часом (+0,20...+0,40) та активністю у конференційних виступах і фахових виданнях (+0,35...+0,55) є теоретично обґрунтованими та статистично очікуваними. Лідерство в науковій діяльності проявляється як самоорганізація, цілепокладання, ініціативність і наполегливість, що безпосередньо підсилює систематичність роботи й забезпечує вихід на вимірювані результати – публікації, проєкти, апробацію результатів, завершені експериментальні цикли. Виявлений помірний негативний зв'язок між лідерськими здібностями та опорою на допомогу наукового консультанта (–0,30...–0,45) також має логічне пояснення: зі зростанням рівня самостійності, суб'єктності й відповідальності зменшується потреба у зовнішньому «веденні», а ключові дослідницькі рішення щодо проєктування дизайну й інтерпретації результатів – дедалі частіше ухвалюються аспірантом автономно.

Показники цих кореляцій засвідчують наявність цифрової компетентності та цифрової культури із залученням до онлайн-проєктів і публікацій, регулярністю досліджень, своєчасністю виконання завдань, часовими інвестиціями та активною цифровою комунікацією результатів є закономірними: сформовані цифрові навички та ціннісно-нормативні установки відповідальної онлайн-взаємодії (самоорганізація, академічна доброчесність, співпраця й медіагігієна) підсилюють здатність планувати й координувати діяльність, підтримувати сталі професійні зв'язки та перетворювати цифрові ресурси на вимірювані наукові результати.

Отже, кореляції підтверджують закономірний зв'язок цифрової компетентності й цифрової культури з науковою активністю та продуктивністю: відповідальні цифрові практики підсилюють самоорганізацію, співпрацю й результативну комунікацію (рис. 1).

Рис. 1. Результати дослідження кореляційного взаємовпливу між шкалами

Узагальнений показник – інтегральний «індекс мотивації» (ІМ) – дозволяє зменшити «шум» окремих індикаторів і зафіксувати стійку тенденцію. Мотивація в науковій діяльності зазвичай має багатокomпонентний характер (академічні цілі, професійні амбіції, соціальне визнання, самоактуалізація), тому її практичні прояви (проєкти, витрачений час, публікації, участь у конференціях) доцільно аналізувати як окремо, так і в сукупності (формули 1 і 2).

1) Формула однозначних значень за результатами дослідження

$$ІМ = \frac{R_{\text{проєкти}} + R_{\text{продуктивність}} + R_{\text{вчасність}} + R_{\text{години}} + R_{\text{публічна активність}}}{5}$$

2) Розрахунки за результатами показників:

- участь у проєктах і публікаціях – 85%;
- 3–4 дослідження на рік – 73,7%;
- успішне завершення вчасно – 90%;
- 20–30 год на тиждень – 86%;
- Конференції й фахові виступи – 72%.

$$ІМ = (85 + 73,7 + 90 + 86 + 72) / 5 = 81,34$$

Інтегральний індекс мотивації (ІМ) = 81,34/100 (або 0,813 у шкалі 0–1).

Значення ≈ 81 відповідає високому узагальненому рівню мотивації, тобто більшість компонентів мотивації проявляються стабільно через поведінкові маркери (залученість, продуктивність, дисципліна, часові інвестиції, публічна активність).

Таблиця 2

Взаємозв'язки лідерських здібностей із показниками дослідницької мотивації та результативності (n = 195)

Показник	Spearman (r_s)	p ($\approx$)	Інтерпретація
1	2	3	4
Участь у наукових проєктах і публікаціях	0.48	1.4×10^{-12}	помірно-позитивний зв'язок
К-сть досліджень на рік	0.41	1.1×10^{-9}	помірно-позитивний
Успішне завершення експериментів вчасно	0.35	4.7×10^{-7}	помірний
Час на дослідження (год на тиждень)	0.29	3.0×10^{-5}	слабко-помірний
Виступи, конференції та фахові видання	0.44	4.2×10^{-11}	помірно-позитивний
Опора на допомогу наукового консультанта	-0.38	4.8×10^{-8}	помірно-негативний
Інтегральний «індекс мотивації»	0.53	5.7×10^{-15}	помірно-високий позитивний

Отримані показники засвідчують, що цифрова культура реально працює як інструмент консолідації й активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: вищі лідерські якості та мотивація до дослідницької діяльності пов'язані з більшою включеністю у спільні онлайн-ініціативи (проєкти та публікації – 85%), регулярною продуктивною діяльністю (3–4 дослідження на рік – 73,7%), відповідальністю та дисципліною виконання завдань (успішне завершення – 90%; 20–30 год на тиждень – 86%), а також активною публічною комунікацією результатів (конференції і фахові виступи – 72%).

Кореляції між самими індикаторами (табл. 1 і 2) показують внутрішню узгодженість мотиваційно-продуктивнісного комплексу: участь у проєктах закономірно поєднується з публікаціями та виступами; більша кількість досліджень і більша витрата часу підвищують імовірність своєчасного завершення експериментів; регулярні виступи частіше супроводжуються активною публікаційною діяльністю. Таблиця 3 демонструє, що обрані змінні справді описують єдину пов'язану систему дослідницької активності, а не випадковий набір показників. Тобто вона засвідчує, що цифрова компетентність і цифрова культура разом формують єдину взаємопов'язану систему ефективної онлайн-діяльності (самоорганізація, відповідальна взаємодія, комунікація та результативність), а не випадковий набір розрізнених показників.

Сукупно кореляційні матриці 1, 2, 3 підтверджують, що підтримка лідерського потенціалу та мотивації аспірантів (через тренінги, майстер-класи, супровід, культуру академічної доброчесності та особистісно орієнтовану взаємодію) є не лише педагогічно доцільною, а й статистично узгоджується з показниками результативності наукової роботи.

Кореляційні таблиці (Спірмена) підтверджують наявність узгоджених зв'язків між лідерськими якостями аспірантів та їхньою мотиваційно-продуктивнісною активністю. Вищі показники лідерських здібностей асоціюються з більшою залученістю до наукових проєктів і публікацій, регулярністю проведення досліджень, своєчасним завершенням експериментів, більшими часовими витратами на наукову роботу та активнішою участю у конференціях. Натомість залежність від допомоги наукових консультантів демонструє зворотний зв'язок із лідерством, що вказує на роль самостійності й суб'єктної позиції в організації дослідницької діяльності. Внутрішні кореляції між індикаторами мотивації

(проекти та публікації, кількість досліджень, години роботи, завершення експериментів, участь у конференціях) засвідчують їх системність і взаємопідсилення. Отримані результати дозволяють розглядати мотивацію та лідерський потенціал як взаємопов'язані чинники результативності наукової діяльності в освітньому середовищі університету.

Таблиця 3

Взаємозв'язки між індикаторами мотивації/продуктивності

Пара показників	r_s	$p (\approx)$
1	2	3
Проекти та публікації ↔ Дослідження на рік	0.45	4.1×10^{-11}
Проекти та публікації ↔ Успішність експериментів	0.46	1.3×10^{-11}
Проекти та публікації ↔ Години на тиждень	0.40	6.9×10^{-9}
Проекти та публікації ↔ Конференції та виступи	0.55	$<1 \times 10^{-16}$
Дослідження на рік ↔ Успішність експериментів	0.50	9.9×10^{-14}
Дослідження на рік ↔ Години на тиждень	0.47	4.1×10^{-12}
Дослідження на рік ↔ Конференції та виступи	0.43	3.5×10^{-10}
Успішність ↔ Години на тиждень	0.36	2.4×10^{-7}
Успішність ↔ Конференції та виступи	0.38	4.3×10^{-8}
Години на тиждень ↔ Конференції та виступи	0.33	2.5×10^{-6}

Висновки. Отримані результати свідчать, що цифрова культура діє як ефективний інструмент консолідації та активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства. Вищі лідерські якості й мотивація до дослідницької діяльності пов'язані з більшою залученістю до спільних онлайн-ініціатив, регулярною продуктивною активністю, вищою відповідальністю та дисципліною у виконанні завдань, а також більш активною публічною комунікацією й апробацією результатів у професійній спільноті.

Такі тенденції засвідчують, що сформовані цифрові компетентності у поєднанні з цінностями відповідальності, співпраці та академічної доброчесності посилюють соціальний капітал: розширюють мережі взаємодії, підвищують довіру, підтримують обмін знаннями й мобілізацію ресурсів для спільних цілей. Водночас виявлена залежність частини учасників від зовнішньої підтримки (13% істотно покладаються на консультантів) підкреслює потребу цілеспрямовано розвивати автономність і саморегуляцію як складники цифрової культури. Загалом результати підтверджують: чим вищий рівень суб'єктності (лідерства) й внутрішньої мотивації в цифровому середовищі, тим ефективніше відбувається згуртування спільнот і залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства до спільної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим вивченням механізмів, через які цифрова культура впливає на консолідацію та активізацію соціальних ресурсів громадянського суспільства.

Література

- Візнюк, І. М., & Поліщук, А. С. (2021). Формування IT-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема. *Психологічні перспективи*, 37, 23–39. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39>
- Візнюк, І. М., Долинна, А. С., Долинний, С. С., & Паламарчук, О. М. (2023). Формування інформаційної компетентності в освітньо-професійній сфері діяльності аспірантів. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1(28), 76–84. <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.8>
- Візнюк, І., Долинний, С., & Долинна, А. (2025). Сучасні тенденції методології наукових психолого-педагогічних досліджень. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, 75, 115–126. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-75-115-126>
- Гуревич, Р. (2021). Інформатизація освіти як важливий чинник розвитку суспільства XXI століття. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у професійній підготовці: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 47, 5–10. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2835>

5. Гуревич, Р. С., Кадемія, М. Ю., Ільніцька, Т. С., Опущко, Н. Р., & Плахотнюк, Г. М. (2021). Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 62, 28–38. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-28-38>
6. Дмитрієва, С., & Бутузова, Л. (2016). Психологічні особливості самооцінки та рівня домагань старшокласників. *Наука і освіта*, (5), 166–172. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-5-26>
7. Драгола, Л. (2025). Методологічні основи сучасних психологічних досліджень: міждисциплінарний підхід. *Психологічний журнал*, 14, 55–66. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.14.2025.328726>
8. Кадемія, М. Ю. (2016). *Професійна освіта в інформаційному суспільстві*. Нілан-ЛТД.
9. Кокун, О., Пішко, І., Лозінська, Н., Копаниця, О., Герасименко, М., & Ткаченко, В. (2012). *Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу*. НДЦ ГП ЗСУ. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11156/>
10. Кремень, В. Г. (2005). Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: стратегія, реалізація, результати. *Грамота*, 44–80. <https://opac.library.cv.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=92686>
11. Матвієнко, О., & Василенко, К. (2023). Основні характеристики аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів. *Освітньо-науковий простір*, 4(1), 101–111. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4\(1\).2023.11](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.11)
12. Ничкало, Н., Вовк, М., & Яницька-Панек, Т. (2023). Сучасні дослідницькі стратегії у педагогічних дослідженнях: досвід України та Польщі. *Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action*, 28, 11–29.
13. Пономаренко, Я. (2022). Комплексне дослідження лідерських здібностей працівників поліції в контексті їх особистісно-професійної здійсненності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*, 33(72)(3), 100–105. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2022.3/17>
14. Nychkalo, N., Gurevich, R., & Vizniuk, I. (2025). Innovative methods for training postgraduate students in the context of digital transformation of education. *Information Technologies and Learning Tools*, 109(5), 42–55. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/6425>

References

1. Viznyuk, I. M., & Polischuk, A. S. (2021). Formuvannya IT-kompetentnosti maibutnix magistriv yak psykhologo-pedagogichna problema [Formation of rgraduate students' IT competence as a psychological and pedagogical problem]. *Psykhologichni perspektyvy*, 37, 23–39. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39> [In Ukrainian]
2. Viznyuk, I. M., Dolynna, A. S., Dolynnyi, S. S., & Palamarchuk, O. M. (2023). Formuvannya informatsiinoi kompetentnosti v osvitho-profesiinii sferi dialnosti aspirantiv [Formation of information competence in the educational and professional activity of postgraduate students]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 1(28), 76–84. <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.8> [In Ukrainian]
3. Viznyuk, I., Dolynnyi, S., & Dolynna, A. (2025). Suchasni tendentsii metodologii naukovykh psykhologo-pedagogichnykh doslidzhen [Modern trends in the methodology of psychological and pedagogical research]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, 75, 115–126. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-75-115-126> [In Ukrainian]
4. Gurevych, R. (2021). Informatyzatsia osvity yak vazhlyvyi chynnyk rozvytku suspilstva KhKhI stolittya [Informatization of education as an important factor in the development of society in the 21st century]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannya u profesiinii pidgotovtsi: metodologia, teoria, dosvid, problemy*, 47, 5–10. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2835> [In Ukrainian]
5. Gurevych, R. S., Kademina, M. Yu., Ilnitska, T. S., Opushko, N. R., & Plakhotnyuk, G. M. (2021). Rol tsyfrovyykh tekhnologii navchannya v epokhu tsyvilizatsiinykh zmin [The role of digital learning technologies in the era of civilizational changes]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannya v pidgotovtsi fakhivtsiv: metodologia, teoria, dosvid, problemy*, 62, 28–38. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-28-38> [In Ukrainian]
6. Dmytriyeva, S., & Butuzova, L. (2016). Psykhologichni osoblyvosti samoostinky ta rivnya domagan starshoklasnykiv [Psychological features of self-esteem and the level of aspirations of high school students]. *Nauka i osvita*, (5), 166–172. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-5-26> [In Ukrainian]
7. Dragola, L. (2025). Metodologichni osnovy suchasnykh psykhologichnykh doslidzhen: mizhdystsyplinarnyi pidkhid [Methodological foundations of modern psychological research: an interdisciplinary approach]. *Psykhologichniy zhurnal*, 14, 55–66. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.14.2025.328726> [In Ukrainian]
8. Kademina, M. Yu. (2016). *Profesiina osvita v informatsiinomu suspilstvi* [Vocational education in the information society]. Nilan-LTD. [In Ukrainian]
9. Kokun, O., Pishko, I., Lozinska, N., Kopanytsya, O., Gerasymenko, M., & Tkachenko, V. (2012). *Zbirnyk metodyk diagnostyky liderskykh yakosti kursantskogo, serzhantskogo ta ofiterskogo skladu* [Collection of methods for diagnosing leadership qualities of cadets, sergeants and officers]. NDTs GP ZSU. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11156/> [In Ukrainian]
10. Kremen, V. G. (2005). Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty: strategiya, realizatsia, rezultaty [Education and science in Ukraine - innovative aspects: strategy, implementation, results]. *Gramota*, 44–80. <https://opac.library.cv.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=92686> [In Ukrainian]

11. Matviyenko, O., & Vasylenko, K. (2023). Osnovni kharakterystyky aksiologichnogo komponenta doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Main characteristics of the axiological component of research competence of future psychologists]. *Osvitno-naukovi prostir*, 4(1), 101–111. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4\(1\).2023.11](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.11) [In Ukrainian]
12. Nychkalo, N., Vovk, M., & Yanytska-Panek, T. (2023). Suchasni doslidnytski strategii u pedagogichnykh doslidzhennyakh: dosvid Ukrainy ta Polschi [Modern research strategies in pedagogical research: the experience of Ukraine and Poland]. *Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action*, 28, 11–29. [In Ukrainian]
13. Ponomarenko, Ya. (2022). Kompleksne doslidzhennya liderskykh zdibnostei pratsivnykiv politsii v konteksti yikh osobystisno-profesiinoi zdiisnennosti [Comprehensive study of leadership abilities of police officers in the context of their personal and professional realization]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskogo. Seria: Psykhologia*, 33(72)(3), 100–105. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2022.3/17> [In Ukrainian]
14. Nychkalo, N., Gurevich, R., & Vizniuk, I. (2025). Innovative methods for training postgraduate students in the context of digital transformation of education. *Information Technologies and Learning Tools*, 109(5), 42–55. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/6425>

Відомості про авторів

Візнюк Інесса Миколаївна, докторка психологічних наук, професорка, професорка кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна.

Vizniuk, Inessa, Doctor of psychological sciences, Professor, Department of Psychology and Social Work, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

E-mail: innavisnyuk@gmail.com

Семенов Євгеній Костянтинович, доктор філософії (PhD), доцент кафедри цифрових технологій і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна.

Semenov, Yevhenii, PhD, Associate Professor, Department of Digital Technologies and Professional Education and Social Work, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4182-6218>

E-mail: semenove95@gmail.com

Долинний Сергій Сергійович, доктор філософії (PhD), доцент кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна.

Dolynnyi, Serhii, PhD, Associate Professor, Department of Psychology and Social Work, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

E-mail: dolynnyi@gmail.com

Москов Василь Анатолійович, кандидат педагогічних наук, директор Академії економіки та педагогіки, м. Прага, Чехія.

Moskov, Vasyi, PhD, Director, Academy of Economics and Pedagogy, Prague, Czech Republic.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9765-2944>

E-mail: vmvinnitsa@gmail.com

Отримано 12 січня 2026 р.
Рецензовано 3 березня 2026 р.
Прийнято 7 березня 2026 р.